

Mehmet Akif BAL

Trabzon Kitaplığı

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ermeni çetecilerin Yomra Müslümanlarına yaptığı büyük zulüm:

KALAFKA KATLİAMI...

Birinci Dünya Harbi sıralarında Trabzon ve civarında çok önemli Ermeni olayları meydana gelmiştir. Yomra Kalafka'daki katliam, Trabzon yöresindeki Müslümanlara yönelik yapılan en ağır ve en feci katliamlardan biridir. Bu fecaatler esasen bir zihin yapısının yansımasıdır. Nitekim Trabzon'u, Ermenistan'ın limanı yapma düşünceleri doğrultusunda protestan misyonerlerce dönüştürülen pek çok Trabzon Ermenisi, özellikle Trabzon'daki yabancı okullarda birer militan gibi yetiştirilerek çeşitli Ermeni teşkilatlarına dahil edilmişlerdir. Trabzon'daki Ermeni militanlarının propagandasının tesirinde kalan pek çok Ermeni, Birinci Dünya Savaşı sıralarında ayrılıkçı Ermenilere destek veren Rus ordusuyla birlikte hareket eden bir paramiliter yerel kuvvete dönüşmüştür. Bu şekilde bölgeyi işgale gelen Rus işgal güçlerine fiili lejyonerlik yanında birer istihbarat kuvveti olarak katkı vermişlerdir. Türk ve Müslüman ahalinin sindirilmesi, katledilmesi olaylarında da ön planda yer almışlardır.

Kalafka Olayı

Trabzon sınırlarında Ermeni Çetelerince meydana getirilen en ağır katliamlardan biri 1916 yılında ve Rus işgalinin başladığı sıralarda Kalafka Köyü'nde yani şimdiki Taşdelen Mahallesi'nde yaşanmıştır. Olay, 18 Nisan 1916 gerçekleşmiş fakat vaziyet Trabzon'un işgal edilmesi sıralarına denk geldiği için olayla ilgili beyan Osmanlı kurumlarınca ancak Rumi 31 Ağustos 1332 (miladi 7 Eylül 1916) tarihinde resmi kayıtlara geçirilebilmiştir. Olayla ilgili imzalı beyana ve akabinde düzenlenen resmi kayıtlara göre Kalafka'da; Rus destekli Ermeni çetecilerce çok sayıda Yomralı Müslüman kadına, erkeğe ve çocuğa ağır işkenceler yapılırken, 1'i bebek, 5'i kadın olmak üzere toplam 6 insanımız feci şekilde katledilmiştir. Olay sırasında katledildikleri halde bu beyana girmeyen insanların olduğu da ifade edilmiştir. Bu ağır katliam, Trabzon civarındaki İslam ahaliye yönelik Ermeni katliamlarının kayda geçirilebilmiş olanlarından sadece biridir.

Kalafka'daki Vahşetin Tanık İfadesi

Kalafka Katliamının, işgalci Rus desteği ve Ermeni Çetelerinin öncülüğünde gerçekleşen bir zulüm olduğu Osmanlı arşiv belgelerinde geçmektedir. Olay, Kalafka Köyünden Salimoğlu (Selimoğlu) Mehmed'in zevcesi Fatıma bint-i Ali Osman'ın yeminli ifadeleri ile ortaya konulmuştur.

Trabzon'da Ermeni Olayları

Katliamın ilk resmi ifadesi, Trabzon Polis Müdüriyeti'nin İstanbul'daki Osmanlı Emniyeti Umumiye Müdüriyeti'ne gönderdiği 7 Eylül 1916 tarihli ve 6053/184 numaralı müzekkeresinde geçmektedir. Tanık ifadeleri ile ilgili belge ise, 11 Eylül 1916 tarihinde Selimoğlu Mehmed'in eşi ve Ali Osman kızı, yirmi yaşındaki Fatma Hanım'ın imzalı beyanıdır. Bu beyanda Fayma Hanım'ın imzası yanında, Polis Komiseri Mehmet Cemil, Komiser Muavini Hakkı ve Komiser Muavini Mehmed'in imzaları da yer almaktadır. **Olayla ilgili arşiv belgeleri, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) kayıtlarında BOA. HR.SYS. 2872/4 fon adı ve numarasıyla verilmiştir.**

Ali Osman kızı ve Yomralı Selimoğlu Mehmed'in zevcesi olan Fatıma Hanım verdiği imzalı ifadesinde, Yomra insanı açısından büyük acılara ve ağır travmalara yol açan Kalafka olayları ile ilgili olarak 29 Ağustos 1332 (11 Eylül 1916)'de şunları anlatmıştır:

"Ahval-i harb hasebiyle hicret etmek üzere kariyemizde (köyümüzde) tedarik görmekte idik. Nisan ayının ibtidası (başlangıcı) idi. Bizim nokta bozuldu. Rus asakiri ilerlemeğe başladı. Bunun üzerine Dorana Karyesi Muhtarı Kolanoğlu Mehmed Ağa eniştem olmak itibarıyla gidip gitmeyeceğini anlamak için hanesine vardım. O sırada düşman askeri bizim karyeye yanaşarak muharebe karyemiz içerisinde olmağa başladı. Hemşirem Hatice loğusa olmak münasebetiyle yürümeye iktidarı olmadığından ateşin kesilmesini müte'akib çıkmak üzere hazır olmaklığımızı eniştem Mehmet Ağa cevaben bildirdi ise de tekrar kendi haneme gitmeği vakit bulamayarak bunun hanesinde kaldım. O esnada Dorana karyeli Hasan ve zevcesi Ulviye ve gelini Hüsniye ve Ali ve zevcesi Zeliha ve akrabasından Mehmed zevcesi Gülfem, kerimesi on yedi yaşlarında Güllü ve kayınvalidesi Fatma ve Emrullah zevcesi Zakire ve Mehmed'in hemşiresi Emine ve bunların çocuklarıyla eniştemin diğer zevcesi Ayşe ve gelini Emine ve daha isimlerini hatırlayamadığım pek çok kimseler de orada bulunuyor idi. Ben eniştemin hanesine sabahtan saat on bir on iki raddelerinde vardım.

Düşman sabahtan saat üçte karyemize girdi. Eniştemin hanesinden isimlerini yukarıda söylediğim kadın, erkek ve gelinlerle bizi ve çocukları hane-i mezkura gelen yüz yüzelli kadar Rus asakiri alarak bir çeyrek saat aşağıda bir dereye getirdiler. O gün saat on ikiye kadar o derede kaldık. Saat on bir var idi. Yanımızda bulunan erkekleri yine getirmek üzere alıp götürdüler ise de daha getirmediler ve bizi de altmış kadın ve yirmi sekiz çocuk olduğumuz halde bulunduğumuz mahalden kaldırarak derenin yarım saat ilerisinde düz bir mahale isal eylediler. Öteden beri birlikte bulunduğum validem Gülsüm ve hemşirelerim Emine, Asiye ve görümcesi Elmas ve kayınbiraderim Hasan'ın kerimesi Seher'den ayrı düştüğüm gibi erkeklerimizin asker olması dolayısıyla bize her vechile muavenette bulunan eniştemin Rus asakiri tarafından götürülmesi hasebiyle kimsesiz olarak kaldık.

Gece oldu, saat üç var idi. Yanımızda bulunan Dorana karyeli ..... 'nin on sekiz yaşlarında bakire ve nikahlı kerimesi ..... 'yi yanımızdan alarak bu kadar kadın ve çocukların muvacehesinde biçarenin bikrini izale etdikleri gibi hemşirem Hatice'nin henüz tevellüd etmiş kız çocuğunu elinden alıp havaya doğru atdıklarını ve biçare masume yere düşerken altına süngü ve kılıç tutarak bu suretle itlaf eylediklerini ve ..... 'ın zevcesi ..... 'ye ve ..... 'ye ve isimlerini bilmediğim daha pek çok kadınlarla ve Dorana karyeli sekiz yaşlarında ..... 'nin ırzına tecavüz ettiklerini gördüm.

Bunların bu harekat-ı vahşiyanesine dayanamayarak men için müdahalede bulunan Rum kadınlarından birini dahi bundan dolayı tüfeng ve süngü darbeleriyle telef eylediler ve orada daha bazı çocukları itlaf ettilerse de aklım başımdan çıkmış olması hasebiyle kimlerin çocukları olduğunu bilemem. Rus asakiri tecavüzlerini zulümlerini ilerletmeğe başlamaları üzerine karanlıktan bilistifade bulunduğum mahalden yine dereye kadar inmeğe, firar etmeğe muvaffak oldum ise de bi-hoş bir halde bir iki saat kadar orada kaldım. Ay doğdu, oradan yoluma devam ettim. Peşimden yirmi kadar silah attılar ise de hamd olsun isabet etmedi.

Gecenin saat bir buçuğunda Hos (Trabzon Çimenli) karyesinde bulunan Osmanlı asakirine mülaki oldum (katıldım). Cereyan-ı vak'ayı posta neferi vasıtasıyla nezdine gönderildiğim bir zabit efendiye bildirdim ve doğruca Trabzon'a vali beyefendiye de ifade vermek üzere geldim ise de veremedim: Benimle Trabzon'a kadar gelmiş olan nefer geriye avdet eyledi. Karyemizden Kalefka Muhtarı ..... Efendi'nin zevcesi ..... ve gelini ..... ve kerimesi ..... ve ..... nam kızların ırzlarına tasallut edildikten sonra bir suret-i vahşiyaneden katl eylediklerini işittim ise de gözümle görmedim. Bana hiçbir guna tecavüzatta bulunmadılar' demekle iş bu ifade ba'del-kıra'e kendisine parmak bastırılmak suretiyle tasdik ve tarafımızdan imza edildi."

Kalafka'daki Rus ve Ermeni zulümlerine dair Trabzon Polis Müdüriyeti'nin 7 Eylül 1916 tarih ve 6053/184 numaralı yazısı, Trabzon Valiliği tarafından Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü'ne bir üst yazı ile gönderilmiştir. Dahiliye Nezareti de bu yazıyı Hariciye Nezaretine göndermiştir.

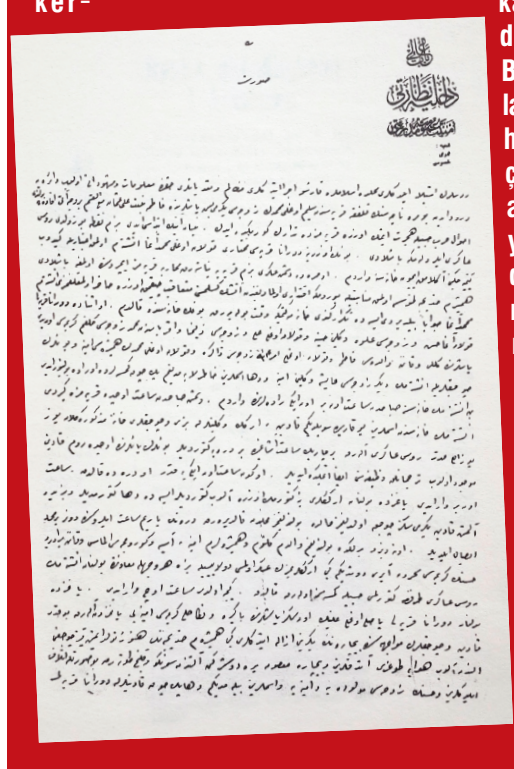
Kalafka'daki mezâlimi ortaya koyan Osmanlı arşiv belgelerinin orijinalinde, katliama uğrayanların isimlerine ve ne şekilde katledildiklerine dair tüm detaylar verilmiştir. Buna rağmen biz, merhumelerin ve merhumların isimlerine; onların manevi kişiliklerini ve geride kalan kıymetli ailelerine katliamın acı tarafını hem hatırlatmamak hem de onları rencide etmemek için burada veremedik. Bahsedilen sebeple, katledilen Müslümanların isimlerin yerine nokta konularak geçilmiştir.

Ermeni Çetelerinin Yomra'daki Diğer Katliamları

Yomra'da üstlenen Ermeni çeteleri tarafından yapılanlar, sadece Kalafka katliamı ile sınırlı kalmamıştır. Rus destekli Ermeni çeteleri, diğer sivillere ve askeri birliklere de suikastler gerçekleştirilmiştir. Nitekim, 3 Temmuz 1915 tarihinde Yomra nahiyesinin Hobşera (Coşera/Sayvan) karyesindeki beş Ermeniden meydana gelen bir çete, Merkez Bölüğü efradından Vakfıkebirli Mehmed oğlu Hasan'ı şehit etmişlerdir. 27 Temmuz 1915 tarihinde Yomra nahiyesinin Abyon (Yomra Kıratlı sınırları içinde) karyesi civarındaki ormanlarda, Bayburt'un Fanta karyesinden Pilomosoğullarından Mardinosoğlu Nişan, Yomra Kalafka karyesindeki Malkaroğullarından Mazrolo Karabet, biraderi Ohannes ve etrafındaki 12 kişilik eşkıya çetesiyle Osmanlı birlikleri arasında çarpışma meydana gelmiştir. 1 Ağustos 1915'de Yomra'nın Alemendi karyesi civarındaki 15 kişilik bir Ermeni Çetesi, Falkoz (Arsin Yeşilyalı) karyesinden Bahadıroğlu Aziz'i gaddarca katletmişlerdir. 27 Ağustos 1915'de ise Yomra Şana köprüsü civarında Jandarma askerlerine pusu kuran sekiz kişilik bir Ermeni çetesi, Balıkesirli Mehmed oğlu İbrahim'i yaralamıştır. Rus ve Ermenilerin, işgal yıllarında Müslüman sivillere yönelik katliam yaptıkları köyler arasında Özdil de yer almıştır. Bu köyden olup Kuşdil mevkiinde katledilen Taralioğlu Ali, Haliloğlu Ahmet yanında yine Yavuzselim mevkiinde katledilen Mollasüleymanoğlu Ahmet isimli şahısların reva görüldükleri zulümler, yöre insanının hafızasındaki yerini halen korumaktadır.

Belgede Geçen Olayın Analizi

Belgede, Yomra'da Rus işgalinin başladığı 18 Nisan 1916'da meydana gelen bu olay sırasında köydeki erkeklerin çoğunun cephelerde olduğu ifade edilmektedir. İşgalle birlikte köye 150 kadar Rus askerinin girdiği, bu askerlerin köydeki erkekleri bilinmeyen bir yere götürdükleri ve erkeklerin geri gelmediği söylenmektedir. Köydeki 60 kadar kadın ve 28 çocuk ise, evlerinden çıkarılarak dere yataklarında türlü işkencelere maruz bırakılmıştır. Hatta bebek yaştaki bir çocuğun keyfi olarak öldürüldüğü, küçük yaştaki kız çocuklarına tecavüz edildiği hatta Ermeni zulmüne dayanamayıp itiraz eden bir Rum kadının dahi öldürüldüğü ifade edilmiştir. Buradan, işgalci Rusların ve onlarla paralel hareket eden Ermeni çetelerinin, Müslüman ahali yanında Hristiyan ahaliye acımadıkları da ortaya çıkmaktadır. Yine bu sırada Kalafka'da ismi belli olmayan pek çok çocuğun katledildiği ifade edilmiştir. Katliama dair beyanda bulunan Fatma Hanım ayrıca, katliama dayanamayıp kaçışından sonra dahi katliamın ve işkencelerin devam ettiğini belirtmiştir. Bu açıdan, gözüyle görmemiş olsa bile, Kalafka Muhtarının eşine, kız kardeşine ve kız evlatlarına tüyler ürpertici zulümlerin yapıldığını işittiğini ifade etmiştir.

Kaynaklar

Doğu Anadolu'da Ermeni Mezalimi, http://dunyasavasi.ttk.gov.tr/upload/files/Ermeni_Dosyasi/Ermeni_Isyanlari/DoguAndlErmeniMzlm.pdf.

Arşiv Belgelerine Göre Trabzon'da Ermeni Faaliyetleri I, (Hazırlayanlar: Süleyman Bilgin-Ali Mesut Birinci-Sezgin Demircioğlu-Dr. Recep Karacakaya), Trabzon Belediyesi Yayınları, Trabzon 2007.

Mehmet Akif BAL, "Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Trabzon'daki Milis Müdâfaası ve Milisler", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Temmuz-Ağustos 2020, Cilt: 125, Sayı: 247.

Mehmet Akif BAL, Dünden Bugüne Yomra, İstanbul 2022.

Mehmet AKPINAR, "Cumhuriyetten Önce Özdil", http://www.ozdilkasabasi.gen.tr/tarihcemiz.html. (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2021).

Bir Teklif

Yomra Kalafka'daki bu katliamı unutmamak için öncelikle olayı çok tafsilatlı bilgi ve belgelerle ortaya koymak, sonra mümkünse şehitlerin kabirlerini tespit etmek, akabinde bu mevkide anlamlı bir anıt ile sembolik şehidliği ivedilikle yapmak gerekmektedir. Bu şekilde hem Yomra'nın işgal edildiği ve hem de bu feci olayın gerçekleştiği her 18 Nisan 1916 tarihinde, Yomra Kalafka'da (Taşdelen'de) yapılması gereken sembolik şehitlikte resmi anma programlarının düzenlenmesi, şimdiye kadar maalesef sergilenememiş bir vefa borcunun gecikmeli de ifadesi anlamlı olacaktır.